

מלון יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבן עזרא שליט"א

מִי־הָרֵא חֶזְקָא

חֶזְקָא דְאִזְרִייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

לימוד ממשה רבינו - לרדת לרמתו של כל תלמיד

הקדושה לפי דרגתו, אלא ירד מן ההר אל העם לעסוק בעניניהם ולרומם אותם בעבודת ה'.

לא ישנה אדם ממנהג המקום

ויובן ביותר על פי הביאור בדברי הגמרא (ב"מ פו.) אמר רבי תנחום בר חנילאי, לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם, מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם. ולכאורה אינו מובן, כי אף שהמלאכים כל אכילתם בעולם הזה היתה בכדי שלא לשנות מן המנהג, מכל מקום המנעות משה רבינו מלאכול בשמים הרי היתה דבר הכרחי, כי בשמים אין מציאות אכילה ושתייה בכלל, ואי אפשר ללמוד ממנו שלא לשנות מן המנהג כשהדבר אפשרי. ופירש הרה"ק מקאצק זלה"ה שאין פירוש הדברים כפשוטם לענין העדר האכילה בשמים, אלא אדרבה ברדת משה רבינו לארץ היה ביכולתו להמשיך ולהימנע מאכילה ושתייה, אלא כדי שלא לשנות מן המנהג חזר לאכול ולשתות כמנהג בני אדם.

וזהו הרמז בדברי המכילתא שלא פנה משה רבינו ע"ה אל עסקיו, ונמנע מכל עסקיו במדרגות מרוממות ונישאות, ולא המשיך להתעלות לבד בעבודת הקודש שלו, אלא ירד למדרגת בני ישראל בכדי לרומם אותם ולהעלותם למדרגות יותר גבוהות, ולימד אותם תורת ה' ומצוותיו.

ירידת המחנכים ממדרגתם להתעסק עם החלשים

מכאן נלמד לתפקידם של המנהיגים והמחנכים בכל הדורות, שלא ימנעו מלרדת ממדרגתם הרמה בכדי לרומם את התלמידים משפלותם וחולשתם, וכך מובא בשם הגרי"ז **מבריסק ע"ה** שהמלמדים דרכם להתחסס בעיקר אל הטובים שבתלמידיהם, ועיקר תפארתם על הצלחת התלמידים הטובים, וכל שיחם ושיגם בהצלחת הטובים שבתלמידיהם, ומאידך גיסא האבות דרכם להיות עסוקים בעיקר בחלשים שבבניהם, ומירב כוחותיהם מושקעים בקידום הילדים החלשים, ובזה יובן היטב מה שמצינו בדברי חז"ל שהתלמידים קרויים בני, כי זהו הנדרש מהמלמדים והמחנכים להתייחס אל התלמידים כאילו הם בניהם, ושימו את מירב כוחם ומרצם בקידום התלמידים החלשים, ולא יסתפקו בכך שהם מקדמים את התלמידים הטובים.

מן ההר אל העם, ודברי רש"י תמוהים, וכי איזה עסקים היו לו למשה רבינו לפנות אליהם.

אלא פירוש הדברים כי משה רבינו אף שהתעלה מאד למדרגות גבוהות, ובהיותו בשמים 'לחם לא אכל ומים לא שתה' (להלן לד כח), וקיבל את התורה מאת הקדוש ברוך הוא בכבודו, עם כל זה עתה ברדתו מן ההר לא ביקש לפנות לעסקיו להוסיף ולהתעלות במדרגות

וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם (יט ד). כל תכלית ענינו של הצדיק היא לעסוק עם בני ישראל, לרוממם להגביהם מן הארציות והחומריות ולקרבם אל הקדושה, כמו שמצינו אצל משה רבנו ע"ה שהניח כל עבודתו כדי להתמסר אל בני ישראל, וכן נאמר בו ברדתו מהר סיני **וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם**, ופירש רש"י: מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא

מִי־הָרֵא דְפִלְיָא

שבע נשמות ישראל לקיים המצוות

לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי. לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְגו'. לא תִשְׁמַחֲוּהוּ לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם (כ ג-ה). במצווה זו ששמענו מפי הגבורה וכן בכל מצוות התורה נראה, כי לא נאמרו בלשון צווי כי אם בלשון עתיד. למד מכך הרה"ק הרמ"ע מפאנו ע"ה ודרש דברים מופלאים וטמירים, שלפיכך נאמרו המצוות בלשון עתיד, כי התורה מבטיחה לנו שיזכו ישראל לעמוד בקיום כל מצוות התורה, ולכן נאמר בלשון עתיד לומר שכן בוודאי יהיה ש'לא יהיה לך' וכו'. וכך הם דברי קדשו **בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרֹת** (מאמר חיקור הדין ח"ד פ"ט): גלוי וידוע לפני ש'לא יהיה לך אלהים אחרים' וכן כולם, כי טבע המחצב לא יסבול מעשה העבירה, והיה הנכשל בה מקרה הכסיל אשר לא יתמיד, עכ"ל.

כשהאדם מעמיק בזה יצליח לגבור על כל המניעות

זהו כח עצום ונפלא שנתן לנו הבורא בנשמתנו, שנשמתו של כל יהודי קשורה בקשר חזק ואמיץ במקור מחצבתה בכסא הכבוד, עד שלא נוכל מטבענו להיפרד מקדושה עליונה זו. ומכאן ישכיל איש נבון ויוסיף אומץ בראותו שהיצר הרע גובר עליו ועומדים עליו נסיונות בסור מרע או בעשה טוב, להניא לבבו ולהטות נשמתו מדרכי החיים, ויכול לקרות לפעמים שכל כך גוברים עד שמרים ידיים כמתיאש.

אך לא זאת, אל יתן למוטט רגליו. רק ידע ויחדיר לעצמותו ומוחו בכל עת היכן קשורה נשמתו. הלא מכסא כבוד חוצבה ועדיין קשורה שם בכל רגע, ואף אם נפל ונדמה לו כי התרחק מהקדושה, מגלה לנו רבינו הקדוש הרמ"ע מפאנו ע"ה, כי רק דמיון הוא, כי טבעו לא יסבול מעשה העבירה, ואם קרה ונכשל, אין זה כי אם מעשה כסיל ורוח שטות שעברה עליו במקריות בעלמא, אך נשמתו קשורה לעולם בכסא הכבוד וממילא בכל מצב שנמצא יכול לגלות את הקדושה שהסתתרה מבינתו ולשוב לחיק אביו שבשמים.

דיבור ה' חקוק בנשמות ישראל

עוד מוסיף הרמ"ע על עוצם הכוח שיש בתוכנו עד שנאמרו כלל המצוות בלשון עתיד, כאומר, גלוי וידוע לפני שכן יהיה, וזה לשונו: וגם הדיברות מסייעות הכח ההוא ומוציאות אותו לפועל. מדמה זאת לפתרון חלום שאמרו חז"ל (ברכות נה:): כי מאמר פיו של האדם מסייע להוציא לפועל את דבר החלום וכפי שפתר במאמר פיו. כל שכן בהיות הדיבור מכתב אלוקים חרות על הלוחות, שכח הדיבור האלוקי חרות על הלוחות נתון כח לכל יהודי שבוודאות ישמור מצוות ה' וחלילה לא יעבור על אחת מהנה.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ההתחדשות בתורה - יסוד לדבקות בקדושתה

אחר, וכל יום יש לו עבודה מיוחדת ותפקיד מיוחד, וכבר אמרו חז"ל (ברכות מ.) בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו, ואדרבה בכל יום צריך לשוב בתשובה על מיעוט העבודה ביום אתמול, כי כפי מה שמתעלה האדם היום הוא מבין עד כמה התעצל אתמול ונגרע בעבודה השלימה, וכן לעולם כל ימיו בתשובה לפי מה שהוא מוסיף להתעלות.

קביעות בעבודת השם

וכיון שטבע האדם להיות מהלך מדרגה לדרגה ואינו ניצב על עמדו במקום אחד, על כן יש להזהר שיהיו כל הליכותיו בדרך עליה ולא בדרך ירידה, שלא יתרפה מעת לעת בעבודת ה', כמו שנרמז בדברי חז"ל (ברכות ו:): 'כל הקובע מקום לתפלתו אלוקי אברהם בעזרו', שיהיה נזהר שתהיה תפילתו ועבודתו בדרך קביעות בלי רפיון, וכן כתב **בנועם אלימלך** (ליקוטי שושנה ד"ה זורחה) בשם אחיו **הרבי ר' זושא ע"ה**, על הכתוב (ויקרא טז ב) 'ואל יבוא בכל עת אל הקודש', אדם שיש אצלו שינוי עתים וזמנים, לפעמים יתגבר בקדושה ולפעמים ייחלש, לא יבוא באופן זה לעבודת הקודש, אלא יתנהג באופן של קביעות והתמדה ועל ידי כך יזכה להכנס לפני ולפנים.

לכו מחיל אל חיל

וענין זה שיתעורר האדם להוסיף תמיד בעבודת ה' הוא בתורה ובעבודה ובגמילות חסדים, ונרמז בלשון הכתוב (תהלים קלג א) 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים', 'אחים' ראשי תיבות 'לכו מחיל אל חיל' (שם פד ח), להוסיף עוז ותעצומות ללכת ולהתעלות ממדרגה למדרגה ברוחניות, ותיבת 'אחים' כוללת גם את ענין תלמוד תורה וגמילות חסדים, כי 'אחים' ראשי תיבות 'מה יקר חסדך אלקים וגו' (שם לו ח), וכן ראשי תיבות 'אשת חיל מי ימצא' (משלי לא י), היא התורה הקדושה הנקראת 'אשת חיל', והוא רמז לאדם שיהיה הולך ומוסיף כל ימיו בתורה וגמילות חסדים, ועל ידי זה יזכה לסיוע הכתוב שם (תהלים קלג ג) 'כי שם ציוה ה' את הברכה חיים עד העולם'.

ניתנו, ומתוך כך הוא מוצא בהם טעם מחודש בכל שעה.

התחדשות בעבודת ה'

ובזה יבוארו דברי הכתוב (שמואל א' כ כז) 'מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום', 'בן ישי' הוא משיח צדקנו מזרע דוד בן ישי, והטעם שעדיין לא בא לגאול אותנו, 'גם תמול גם היום', כי נוהגים אנו בעבודתינו היום כמו שנהגנו בה אתמול, ואין מתחדשים מיום ליום בתוספת התחדשות בעבודת ה'. וכן אפשר להוסיף ולבאר דברי הגמרא (סנהדרין צח.), ששאל רבי יהושע בן לוי את המשיח אימתי יבוא לגאול את ישראל, והשיב לו המשיח 'היום' והסביר כוונתו לפסוק (תהלים צה ז) 'היום אם בקולו תשמעו'. ויש להוסיף ביאור בדבריו שביאת המשיח תלויה בכך שתהיה עבודת ה' מתחדשת בכל יום, ובכל יום יעבדו את העבודה המיוחדת לאותו יום, ולא לחזור ולשנות כתמול שלשום.

ועל שם כך, היה מפרש **הרה"ק רבי ישראל מרוזין ע"ה**, נקרא הצדיק 'בן איש חי', כמו מעיין מים חיים אשר לעולם אין המים נחים במקומם, אלא הם נובעים בכל עת ממקור חיותם, ובהם מתחדשים תמיד, ואם תיפסק נביעתם ויהיו מכונסים כך במקום אחד הרי הם יבואו לידי עיפוש וסרחון, כך גם דרך הצדיקים להוסיף ולהתחדש תמיד בעבודתם ולא לשקוט במנוחה על מקומם, אלא להיות בבחינת מוסיף והולך בהתחדשות תמידית שלא לאבד את החיות, כי ההתחדשות בכל עת היא סימן החיות.

עבודת כל יום מעולה מיום

אתמול

וכן היא דרכם של עובדי ה' להוסיף ולהתעלות בעבודתם מיום ליום, ואין עבודת יום זה דומה לעבודת היום שעבר, ותמיד הם מתאמצים להוסיף ולהתחדש בעבודתם, על דרך שכתוב (ישעיה נח ב) 'ואותי יום יום ידרושון' כל יום בדרישה מחודשת, כי באמת אין שום יום מבריאת העולם הדומה ליום

ביום הזה באו מדבר סיני (יט א). מפרש רש"י הקדוש שלפיכך כתוב 'ביום הזה' ולא 'ביום ההוא', כדי שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו. ויש לדעת שלא בכדי יזכה האדם להשגה זו, אלא רק על ידי הכנת הלב כראוי וזכה להתחדשות תמידית, ואז דברי תורה מתחדשים בו בכל יום, כמו שמבשרים 'ברוך נותן התורה', לשון הוזה, לומר שנתנת התורה מתחדשת בכל יום ויום, כמבואר **בשל"ה הקדוש** (תולדות אדם בית ה') בשם **הדרת קודש**, שלפיכך תקנו לברך 'נותן התורה' לשון הוזה, על הארת התורה המתחדשת בכל יום.

להיות מוסיף והולך בהכנה למתן תורה

תורת ה' מקודשת היא ואינה יכולה לחול באדם אם לא יקדש עצמו מתחילה, ואמר **מו"ר זקני אביר יעקב ע"ה** כי קודם מתן תורה נאמר למשה רבינו (להלן פסוק י) 'לך אל העם וקדשתם היום ומחר', ונאמר הציווי בלשון זו דוקא ולא אמר 'וקדשתם יומיים', כדי שתהיה קדושת היום השני יתירה על קדושת היום הקודם, ובכל יום יהיה מוסיף והולך בקדושה כדי להיות ראוי לקבל את קדושת התורה.

התחדשות תמידית מביאה חיות

של קדושה

וכפי מה שמוסיף והולך בקדושה כך משיג חיות תמידית, וכן הזהירה התורה (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך', להוסיף בכל יום ידיעה מחודשת ולא לעמוד על מקום אחד, כי דבר העומד על עומדו בלי התקדמות הרי הוא מתיישן ומאבד את חיותו. ועל שם כן נקראת עבודת הבורא בתואר הליכה, כמו שנקרא עסק התורה 'אם בחקותי תלכו' (ויקרא כו ג), וכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט א) 'אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'', ולא אמר 'הלומדים תורת ה'' כי הלימוד צריך להיות במדרגת מהלך המוסיף והולך בכל יום בלימוד התורה, ועל ידי תוספת ההליכה בכל יום מתחדשים עליו דברי תורה כאילו באותו היום

תכלית בריאת העולם - גילוי האלוקות שבמתן תורה

'אתה הראת לדעת'.

בגלות מצרים נתברר שבתוך הדין וההסתר נמצאת מלכותו יתברך

ועניינו הוא, כי אחר שהיו ישראל בגלות מצרים, זכו שע"י עשר המכות שהם גילוי מלכותו בעולם, וכפי שביאר **בשפת אמת** (ר"ה תרס"ג ד"ה כתיב אשרי), כי כל עניין הדין הוא כדי שידעו דאית דין ואית דיין ויש מנהיג לעולם, וכדכתיב (קהלת ג יד) 'והאלקים עשה שייראו מלפניו', ולכן מילוי אותיות 'דין' גימטריא 'מלכות', דהיינו דל"ת יו"ד נו"ן, מילואם הוא ל"ת ו"ד ו"ן עולים בגימטריא 'מלכות'. לרמוז כי בתוך הדין נמצאת מלכותו והנהגתו של הבורא. ואחר שעשה ה' דין ברשעים בעשרת המכות נעשה ה' בירור בעולם, וע"י זה, נעשה שמעשרה מאמרות שנסתר בהם הנהגת ה', נעשו עשרת הדברות שנתגלה הנהגת הבורא בעת מתן תורה.

בלשון אמירה נעימה, ובעת מתן תורה כתיב עשרת הדברות, שהוא לשון חוזק כעין שאמרו 'דבר אחד לדור' (סנהדרין ח.ו), וזאת הואיל ובעת הבריאה היה צמצום והסתר שלא יהיה ניכר הנהגת הבורא בבריאה, נזכר לשון אמירה שאינו בגילוי כמו דיבור. ועוד אמרו צדיקים שאמירה מלשון 'אימרא' - לבוש, המסתיר פנימיות הנהגת הבורא בעולם.

אך במתן תורה בא אל הגילוי מה שהיה נסתר בעת הבריאה, ולכן כתיב בלשון דיבור וחוזק כי אז ראו עין בעין כי ה' הוא הבורא ומנהיג לכל הברואים וכפי שאמר להם משה (דברים ד לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו', וכתב רש"י: 'כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים. וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים. וראו שהוא יחידי, לכך נאמר

וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר. אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים וְגו' (כ א-ב). עשרת הדברות פותחים בלשון 'וידבר' שהיא לשון חוזק, וכך גם נקראים 'דברות' מלשון זה. והביאור בזה, דהנה תכלית בריאת העולם נתקיימה במתן תורה, כמו שאמרו חז"ל (שבת פח.): 'אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (בראשית א לא) 'ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי', ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

ואמר **החידושי הרי"ם** שהעולם נברא בעשרה מאמרות (אבות פ"ה מ"א) ובמתן תורה נעשה מעשרה מאמרות עשרת הדברות. שבכוח עשרת המכות נתבררו עשרה מאמרות עד שנעשו בחינת עשרת הדברות. וביאור דבריו כי העולם נברא

הקב"ה נותן כח להישאר בדרגת הקדושה

מהר ממדרגתם, ולכן ביקשו ממשה רבנו שיעמוד הוא במקומם וימסור להם מה שישמע מפי הגבורה.

מדרגתכם מכח רצון ה' לרוממכם ולכך הוא שיתן הכוח להישאר בה

אבל משה רבינו ענה להם שכיון שבאה להם ההתרומומות מאת הקב"ה אין להם לחשוש שמא יבואו לידי נפילה, **כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים נסות** לשון הגבהה והרמה, כי הקב"ה חפץ להרים אותם למעלה ממדרגתם, והוא יתן להם את הכוחות להחזיק מעמד שלא תהיה עלייתם מביאה לידי ירידה.

צריך להכיר את מקומו ודרגתו שלא יבוא חלילה לידי נפילה.

ועל כן בשעת מתן תורה בקשו ישראל שלא יוסיף ה' לדבר עמם, הגם שהיו במדרגה מאוד גבוהה והיו דומים למלאכי השרת, וכשפרחה נשמתם מרוב פחד החזירה להם הקב"ה, בכל זאת בקשו **ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות** - 'מיתה' לשון נפילה, כי בראותם האש הגדולה חששו שמא אינם ראויים למדרגה גבוהה זו, להסתכל בגדלות הבורא באופן שאין למעלה ממנו. ולמרות שבאותה שעה הלא סייעו בידם מן השמים, בכל זאת חששו שלא יהיה קיום לעמידתם ויפלו

וְאֵל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן נָמוּת. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם בְּאֵי אֱלֹקִים וּבְעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ (כ טז-יז).

לימוד גדול למדנו מבקשתם של עם הנבחר במעמד הנשגב והמקודש ביותר כפי שכתב **בתולדות אדם** (להרה"ק מאוסטרובה ע"ה יתרו ד"ה ויאמרו), כי על כל אחד מוטל לעבוד את ה' יתברך לפי מצבו ומדרגתו, ולא יבקש לצאת חוץ למעמדו ולמעלה ממדרגתו. הדבר דומה לכלי המתחמם על גבי האש, והיה אם יגבירו את האש יותר מידי, לא יוכל הכלי לעמוד בחום הגבוה ויתבקע, כך האדם

עבודת ה' בעולם הזה חשובה יותר מעולם הבא

בשלחנו הקדוש, מה חששו בני ישראל להסתלק מהעולם מתוך דביקות וכלות הנפש אליו יתברך, הלא זהו כל התכלית והרצון היהודי להגיע לזה, ומיד כשדיבר כן התעלף הרה"ק מקוברין עד שהיו מוכרחים לקחת אותו לחדרו, ואחר כך השיב ואמר שבודאי יש להקב"ה מלאכים ושרפים רבים האומרים שירה לפניו יתברך ומיד מתבטלים במציאות (חגיגה יד.), אבל עיקר רצונו יתברך שיתגלה כבודו בתחתונים על ידי עבודת ישראל, וזאת היתה יראתם 'פן נמות' ולא נוכל עוד לקיים מצוות ולעבוד את ה' בעולם החומרי דוקא.

שעיקר הנחת רוח העולה לפניו יתברך היא מעבודת קרוצי חומר המשכינים השכינה בארץ ובגשמיות. לכן היה חשוב בעיניהם חיי העולם הזה בעבודת הבורא עוד יותר מדביקות נפשם בה' בדביקות שאין למעלה הימנה, מאחר שבמצב זה לא יוכלו להוסיף ולעובדו בעולם הזה.

כיוצא בזה איתא בספר תורת אבות שהרה"ק ר"מ מקוברין ז"ל הרעיש מאד

וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן נָמוּת (כ טו). לכאורה קשה, הרי דור מקבלי התורה היו דור דעה, ואיך לא חשקו לשמוע בעצמם דבר ה', וכי לא היה מוטב להם למסור נפשם בדביקות בה' יותר מחיי העולם הזה. פירש הרה"ק **רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה** (זרע קודש שבועות ד"ה דבר) שעובד ה' האמיתי אינו רוצה בשכר מצוותיו בעולם הבא, אלא להוסיף ולעבוד את ה' יתברך בעולם הזה, ועל דרך מאמר חז"ל (אבות פ"ד מ"ז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא,

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראלים

